

Borgetskalets revolusjon – Stenderforsamlingen av 1789

Tekst/illustrasjoner:

Anne Schjelderup/Clipart.com

Filosofiske spørsmål:

Anne Schjelderup og Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 15. november 2003

Kong Louis den XVI hadde innkalt stenderforsamlingen for å løse en politisk krise, men hadde ingen klar idé om hva han ønsket at stenderforsamlingen skulle gjøre. Klare ideer hadde imidlertid både adelen og borgerskapet: de ønsket gjennom stenderforsamlingen å ta over den politiske ledelsen! Men til tross for at de to gruppene hadde stått sammen i sin motstand mot kongen, hadde de svært forskjellige politiske mål. Borgerskapet ønsket gjennomgripende samfunnsforandringer. Aller helst ville de ha en ny grunnlov. Adelen hadde presset på for å få sammenkalt stendene nettopp for å hindre slike forandringer. Og midt mellom adelen og borgerskapet satt de geistlige – som ikke hadde noen klare politiske målsetninger, men som hadde sympati for borgerskapets krav.

Stenderforsamlingen åpnes

Stenderforsamlingen kom sammen 5. mai 1789. Både ved mottakelsen og ved plasseringen av stendene ble det gjort klart at Frankrike fortsatt var et klassesdelt samfunn. De to øverste stendene, adelen og de geistlige, ble mottatt med pomp og prakt ved sin ankomst til Versailles, mens tredjestanden ikke ble vist den minste ære; de måtte nøye seg med de bakerste plassene.

Forsamlingen var ellers preget av optimisme, feststemning og hyllest til kongen som på sin side viste sin tillit til forsamlingen. Finansminister Necker skuffet derimot med vaghet og unnfalighet. Initiativet ble deretter gitt videre til stendene.

Borgerskapets representanter står på!

Så begynte forhandlingene. Tredjestanden hadde en helt klar målsetning: de ville omforme stenderforsamlingen til en grunnlovgivende nasjonalforsamling som kunne gi landet en ny grunnlov. Men for å få til dette, var de avhengige av støtten fra de to andre stendene. Borgerskapets representanter visste imidlertid at det ville bli svært vanskelig å komme til noen enighet med adelen på dette punkt. De fleste av adelens representanter hadde med seg fullmakter fra sine velgere der det var notert i detalj hva de

kunne gå med på og hva de ikke kunne gå med på. Dette gjorde at diskusjonene med adelen ikke var spesielt fruktbare.

For at diskusjoner i det hele tatt skulle kunne komme igang foreslo representanter for tredjestanden at alle representantenes fullmakter måtte godtas i plenum før stendene konstituerte seg. Samtlige representanter for adelen nektet å gå med på dette, og det samme gjorde representantene for de geistlige. Situasjonen var dermed låst og forhandlingene stoppet opp.

Bosted, ikke stand skal bestemme

Tredjestanden hadde den offentlige opinion i ryggen: de fleste avisene og svært mange av Frankrikes innbyggere støttet dem. Bruddet i forhandlingene førte derfor til en nokså spent politisk situasjon. Den 10. juni erklærte tredjestanden at fullmaktene umiddelbart måtte godkjennes i plenum, ellers ville representantene for alle stendene bli ropt opp i tredjestandens sal to dager senere, den 12. juni – ikke etter hvilken stand de tilhørte, men etter hvor de bodde!

Bare å foreslå noe slikt var aldeles uhørt og ga et tydelig signal om at tredjestanden ikke lenger godtok stenderinndelingen av samfunnet. Tredjestanden presset på for å få de andre stendene til å godta dette. De sa: de representanter som ikke møter opp den 12. juni vil miste muligheten til å bli med i den nye nasjonalforsamlingen! Slik forsøkte tredjestanden å ta kontroll over de videre forhandlingene.

Ny nasjonalforsamling opprettes

Enkelte representanter fra de to andre stendene møtte likevel opp den 12. juni, og noen dager senere, den 17. juni 1789, ble nasjonalforsamlingen opprettet. To dager senere besluttet flertallet i førstestanden å bli med likevel. Kort tid etter ga den nye nasjonalforsamlingen konge og regjering en foreløpig tillatelse til å kreve inn skatter som (i følge nasjonalforsamlingen) inntil da var blitt krevd inn ulovlig.

I løpet av få dager hadde altså representantene for tredjestanden, som stort sett besto av dommere og andre høyt utdannede embetsmenn, overtatt den politiske ledelsen av landet. Dette var intet mindre enn et statskupp!

Nasjonalforsamlingen sier nei til kongens forslag

Dette ble da også for mye for kongen. Han innkalte stendene til møte 23. juni for å «erklære sin kongelige vilje». Her erklærte han vedtaket om å opprette nasjonalforsamling for ugyldig og la samtidig frem følgende imøtekommende program:

-
- avvikling av eneveldet
  - innføring av *konstitusjonelt monarki* (kongedømme der makten er delt mellom kongen og en folkevalgt regjering)
  - garantier for *presse- og rettssikkerhet* (man har lov til å si, skrive og trykke hva man vil, og kan ikke fengsles uten ved lov og dom)
  - *skattemessig likhet* for alle innbyggere (alle skal ha den samme plikt til å betale skatt)

Representantene for nasjonalforsamlingen mente imidlertid at de var sanne representanter for det frie franske folk, og de ville derfor ikke gå med på noe som helst slags diktat fra kongen. De nektet å ta imot ordre og forlot salen i protest!

Men da ble kongen skikkelig sint og sendte inn garden (militæret). Men representanter fra adelen dro frem sverdet og viste seg rede til å slåss. Kongen så til slutt ingen annen utvei enn å beordre 1. og 2. standen til å slutte seg til den nyopprettede Nasjonalforsamlingen – som nå var blitt en ettkammers grunnlovgivende nasjonalforsamling.

Borgerskapet hadde fått sin revolusjon.

Det spisser seg til...

Kongen slo seg imidlertid ikke til ro med tingenes tilstand. Fra de utenlandske regimentene hentet han 20 000 soldater til Versailles og Paris. Den 8. juli stilte nasjonalforsamlingen krav om at disse styrkene måtte fjernes. Kongen svarte med å avskjedige finansminister Necker og utnevne en ny kampregjering med baron Breteuil som sjef.

Filosofiske spørsmål

- 1. Tredjestanden måtte nøye seg med de bakerste plassene i Stenderforsamlingen. De ble vist «liten ære». Hvordan tror du de reagerte på det? Kunne Stenderforsamlingen fått et helt annet utfall dersom konge, adel og geistlige hadde vist større respekt for borgerskapet? Hvorfor var det så vanskelig for 1. og 2. standen å vise respekt for 3. standen? Kjenner du noen som du har problemer med å respektere? Hvorfor det egentlig? Har det noe med denne personen å gjøre eller har det mest med deg å gjøre?*
- 2. Borgerskapet vil ha en ny grunnlov. Hvorfor var det grunnloven de vil bytte ut og ikke de enkelte lover innenfor hvert område? Hva er en grunnlov? Er det en lovenes lov, en lov som forteller hvordan andre lover skal lages? Hvilken lov er det i så fall som bestemmer hvordan grunnloven skal lages?*
- 3. Hvorfor var det så provoserende for adelen at borgerskapet vil la bosted gå foran stand? Virker det provoserende på deg? Føler du at du som nordmann idag tilhører en bestemt stand? Eller er det bare alder og økonomi som skiller dagens mennesker fra hverandre? Er ungdommer en egen samfunnsklasse? Innvandrere? Kriminelle? Finansfolk? Eller finnes det ikke klasser i dagens samfunn?*
- 4. Kongen var nokså generøs i sitt forslag til program. Likevel vil ikke nasjonalforsamlingen gå med på forslaget. De hadde for alvor fått smaken på frihet og vil ikke «få seg forelagt» noe av en konge som de ikke lenger respekterte. Kan dette på noen måte sammenlignes med ungdommers opprør mot foreldrene sine? Må det noen ganger et opprør til selv om det man gjør opprør mot ikke nødvendigvis er så fryktelig galt og urettferdig? Er det riktig og rettferdig å gjøre opprør mot noe som hverken er uriktig eller urettferdig?*
- 5. Kongen svarer, ikke uventet, med å pusse soldatene på de gjenstridige borgerne. Han var sur og irritert fordi nasjonalforsamlingen ikke godtok forslaget hans. Hva vil du gjort hvis du var Kong Louis XVI? Hva hadde vært det riktige å gjøre her etter din mening?*